

Montag aus Licht

Amsterdam

Concertgebouw, Grote Zaal

zondag 12 en maandag 13 juni 1988
19.00 uur

Deze produktie werd mogelijk gemaakt door
het Prins Bernhard Fonds

Co-produktie NOS-Radio/Holland Festival

Karlheinz Stockhausen

Montag aus Licht

Oper in drei Akten für 21 musikalische Darsteller
(14 Solo-Stimmen, 6 Solo-Instrumenten, 1 Akteur)

Chor, Kinderchor,
Modernes Orchester

I. Akt	Evas Erstgeburt
II. Akt	Evas Zweitgeburt
III. Akt	Evas Zauber

UITVOERENDEN

EVA door drie sopranen	sopranen Annette Meriweather Donna Sarley Jana Mrazova	(akte I)
LUZIFER	bas Nicholas Isherwood	(akte II)
LUZIPOLYP	bas Nicholas Isherwood acteur Alain Louafi	
<i>Drie Matrozen</i>	tenoren Helmut Clemens Julian Pike Alistair Thompson	(akte I)
7 Knapen van de dagen		(akte II)
<i>Maandags-knaap</i>	Gabriella Vakarcs	
<i>Dinsdags-knaap</i>	Attila Kudor	
<i>Woensdags-knaap</i>	Patrik Pulinka	
<i>Donderdags-knaap</i>	Borbála Györi	
<i>Vrijdags-knaap</i>	Agnes Pintér	
<i>Zaterdags-knaap</i>	Péter Kertész	
<i>Zondags-knaap</i>	Gergely Hutás	
<i>Koor van bassetspelers</i>	bassethoorniste Suzanne Stephens	(akte II en III)
<i>Drie bassethoornistes</i>	bassethoornistes Rumi Sota Nele Langrehr stem Kathinka Pasveer	(akte II)
<i>De Kindervanger</i>	fluitiste Kathinka Pasveer	(akte III)
<i>Pianiste</i>	Majella Stockhausen	(akte II)
Modern Orkest	(akte I, II, III)	
Elektronische toetseninstrumenten	Michael Obst, Simon Stockhausen, Michael Svoboda (ook trombone)	
Slagwerk	Andreas Boettger	
Diverse instrumentale ensembles, koorgroepen, solostemmen (op band), 8-sporige geluidsbanden met concrete en elektronische klank, 40-kanalige klankregie, 16-kanalige klankprojectie.		
<i>Koor</i>	Koor van de Westduitse Televisie, Keulen	(akte I)
<i>7 Dierknapen</i>	} Kinderen van het kinderkoor van Radio Boedapest (koorleider: Prof. Janos Remenyi)	(akte I)
<i>7 Kaboutertjes</i>		
<i>Meisjeskoor</i>		(akte II)
<i>Kinderen</i>		(akte III)
<i>Mannen en vrouwen</i>	Zaans Kantatekoor, Nederland (koorleider: Jan Pasveer)	(akte III)
<i>Dirigent</i>	Peter Eötvös	(akte I)
<i>Geluidstechniek</i>	Audio Service Jürgen Dudda	
<i>Geluidstechnici</i>	Bodo Bergmann, Michael Häck	
<i>Klankregie</i>	Karlheinz Stockhausen	
4-sporen-geluidsband-realisatie	Studio voor Elektronische muziek van de Westduitse Televisie Keulen	
<i>Productiebegeleiding</i>	Renee Jonker	

DE OPZET VAN LICHT

LICHT is gepland als een cyclus van zeven opera's, elk genoemd naar een dag van de week. Karlheinz Stockhausen kreeg het idee hiervoor in 1977 tijdens een verblijf in Japan. Hij was net bezig met zijn werk 'Der JAHRESLAUF' voor Gagaku-orkest en dansers, en zat op een veranda in Kyoto te kijken naar een Japanse Omizutori-ceremonie (een plechtigheid van zes weken). Stockhausen vertelt (in een interview met Michael Kurtz uit 1981):

In mir ist plötzlich etwas aufgeblitzt mit einem inneren Freudenschrei: die Vorstellung, jetzt ein Riesenwerk zu machen. Ich dachte: für den Rest dieses Lebens möchte ich ein Werk machen, in dem alles zusammengebracht ist, was ich kann, was ich will. Da wurde also der JAHRESLAUF zu einem Mosaiksteinchen in einem großen Werk.

Vanaf dat moment zouden alle werken, die Stockhausen ging schrijven, moeten passen in het kader van dit alomvattende werk. Dit geldt voornamelijk tot ongeveer 2003, wanneer Stockhausen de cyclus denkt te voltooien.

Van meet af aan verbond Stockhausen twee begrippen aan het gehele project: 'licht' en de weekcyclus. Al eerder had hij zich beziggehouden met natuurlijke cycli die invloed blijken te hebben op de culturele gedragingen van de mens, zoals de dierenriem (o.a. in TIERKREIS) en de vier seizoenen (in SIRIUS). Nu was het de beurt aan de dagen van de week, waarvan de namen in diverse talen verwijzen naar goden en planeten. Maar waarom 'LICHT' als titel voor het geheel? Stockhausen (in hetzelfde interview):

Ich wollte eine kosmologische Komposition schreiben, die der Wahrheit von jetzt und ewig entspricht; ich wollte der Versuchung, ein historisches Werk zu schreiben, entfliehen; ich wollte nichts, was nur erdhistorisch ist; Mythologisches nur dann, wenn es etwas wieder an den Tag bringt, was immer gültig ist; nichts, was im vulgären Sinne nebelhaft mythologisch ist, in die dunkle Vergangenheit zurückverweist und dort läßt, als sei es Vorgeschichte, nicht ewige Wahrheit.

'Licht' is in Stockhausens visie het universele begrip, dat in de diverse culturen en godsdiensten terug te vinden is als bijvoorbeeld God, Boeddha, Christus, het universum etc. LICHT is dan ook te beschouwen als een muzikale ceremonie met een universele mythologie als 'dramatisch' gegeven.

Naast de zeven dagen van de week en hun symboliek, spelen drie hoofdfiguren een rol in LICHT, te weten EVA, MICHAEL en LUCIFER. Dit zijn mythologische archetypen die één gemeenschappelijk doel hebben: de mensheid te helpen. De mens moet in dit verband gezien worden als een tussenvorm tussen 'dier' en 'engel', tussen een aards en een kosmisch wezen, dat bezig is zich steeds meer tot het kosmische te ontwikkelen. MICHAEL, EVA en LUCIFER belichamen drie aspecten van die ontwikkeling en helpen de mens daarbij op drie verschillende manieren. MICHAEL (de aartsengel) doet dat op een liefdevolle wijze, door de mens de goede weg te wijzen en door zelf het menselijke leerproces door te maken dat nodig is om kosmischer te worden. LUCIFER (de lichtengel) is zijn tegenhanger, die de mens op een wat brutere manier, namelijk door de dood, op een hoger plan brengt middels de op de dood volgende wederopstanding (reïncarnatie). EVA tenslotte voegt de daad bij het woord en brengt de mens op aarde, ook na een wederopstanding ("wedergeboorte").

Er is tot nu toe in LICHT weinig sprake van dramatische ontwikkelingen, eerder van een aantal ceremoniële handelingen waarin deze figuren met hun symboliek centraal staan. Ze treden telkens weer in verschillende gedaantes op, naar gelang de muzikale situatie. Elk kent in principe drie verschijningsvormen: als vocalist (MICHAEL als tenor, LUCIFER als bas, EVA als sopraan), als instrumentalist (MICHAEL: trompetist, LUCIFER: trombonist, en EVA: bassethoorniste) en als danser. In MONTAG verschijnt MICHAEL voor korte tijd in de vorm van drie tenoren (matrozen) die EVA een groet brengen. EVA wordt in MONTAG o.a. vertegenwoordigd door drie sopranen, door een bassethoorniste en een fluitiste.

Elk van de dagen is gewijd aan één of meer van deze drie hoofdfiguren, en wel zo dat alle combinatie-mogelijkheden voorkomen:

MONTAG is geheel gewijd aan EVA. Maandag is de dag van de geboorte.

DIENSTAG is gewijd aan MICHAEL en LUCIFER, die met elkaar een strijd aangaan. Dinsdag is de dag van de strijd (Mars).

MITTWOCH is gewijd aan de samen-

werking tussen alle drie; woensdag is de dag van de samenwerking, van de verzoening

DONNERSTAG is geheel gewijd aan MICHAEL; het is de dag van het leren.

FREITAG is gewijd aan EVA en LUCIFER; het is de dag van de verzoeking.

SAMSTAG is geheel voor LUCIFER: de dag van de dood en wederopstanding.

SONNTAG, tenslotte, is de dag van de mystieke vereniging tussen EVA en MICHAEL.

Stockhausen voltooide in 1981 DONNERSTAG (dag van MICHAEL), in 1984 SAMSTAG (dag van LUCIFER), en heeft nu met MONTAG (EVA-dag) de drie dagen, gewijd aan één figuur, voltooid. In de komende tijd zal Stockhausen zich toelagen op de combinatie-dagen, te beginnen met DIENSTAG.

Er is reeds vele malen gewezen op een mogelijke parallel tussen Wagners RING DES NIBELUNGEN en Stockhausens LICHT. Deze parallel gaat echter alleen op voor wat betreft het feit dat het om een cyclus van opera's gaat, verspreid over een aantal dagen uit te voeren, en dat de dramatische handeling een mythologisch karakter heeft. Voor het overige zijn er vrijwel geen overeenkomsten aan te wijzen, wel twee wezenlijke verschillen. Op de eerste plaats ging Wagner van de tekst en de dramatische handeling uit, componeerde daarna de muziek; Stockhausen stelt de muziek voorop als de verloop-bepalende factor voor het geheel; tekst en handeling zijn uitvloeisels van het muzikale verloop. Op de tweede plaats ontwierp Wagner de

Ring aanvankelijk als één opera in drie akten, en kwam in de loop van het componeren tot de tetralogie; Stockhausen daarentegen heeft van begin af aan LICHT ontworpen als cyclus van zeven opera's.

DE SUPERFORMEL VAN LICHT

Belangrijker dan de week- en figurenopzet is de muzikale opzet van LICHT. Al sinds MANTRA uit 1970 ontwerpt Stockhausen voor elke compositie een 'Formel', zo ook voor LICHT. Een Formel is te beschouwen als een mini-compositie, meestal eenstemmig, waarop de vorm en het muzikale materiaal voor het gehele werk worden gebaseerd. Voor LICHT is dit een constellatie van drie Formels die tezamen de zogenaamde 'Superformel' vormen: een driestemmige mini-compositie, met voor elk van de hoofdfiguren een stem (zie figuur 1).

De Superformel is onderverdeeld in zeven fragmenten: elk voor een dag uit de week, te beginnen bij maandag.

Deze Formel gebruikt Stockhausen hoofdzakelijk op twee manieren:

1. als schema om de vorm van de zeven opera's en hun delen te bepalen;
2. als een voorraad van melodische, ritmische, dynamisch en klankkleurfiguren, waaruit het 'notenmateriaal' wordt gekozen.

De Formel vindt men dan ook op alle niveaus terug: op hoorbaar-kort niveau in

Figuur 1: Superformel van Licht (voor Montag één toon hoger dan hier genoteerd)

DE FORMEL IN MONTAG

De gehele vorm van MONTAG wordt hoofdzakelijk bepaald door de eerste drie maten van de Superformel (zie figuur 1), en door de gehele EVA-Formel (figuur 3).

In tegenstelling tot DONNERSTAG komt in MONTAG de EVA-Formel vrijwel niet letterlijk in deze vorm voor; zij dient steeds als stramien, als voorraad voor bepaalde muzikale gebeurtenissen. Veel belangrijker blijken de kerntonen en hun accessoires te zijn (zie figuur 2), en het algemene karakter van de EVA-Formel, namelijk het 'melodische'. Dit laatste vindt zijn neerslag in het veelvuldige gebruik van glissandi, microtonen en in het telkens weer anders 'melodiseren' van de kerntonen van de Formel.

Zoals ook in DONNERSTAG en SAMSTAG, komen alle Superformel-elementen wel ergens voor, op verschillende niveaus:

a. De verdeling in drie aktes, EVAs ERSTGEBURT, EVAs ZWEITGEBURT en EVAs ZAUBER, is afgeleid van de drie maten van het MONTAG-gedeelte van de Superformel. Ook de onderverdelingen van de aktes corresponderen met de onderverdeling in noten van de drie maten (zie het vormschema, figuur 4).

b. De drie Formel-fragmenten van MICHAEL, EVA en LUZIFER uit het MONTAG-gedeelte zijn letterlijk, doch gigantisch uitvergroot, terug te vinden in

lang aangehouden tonen, gespeeld door de synthesizers. Ook de begintonen van diverse passages bij de solosopranen en de bassethoorn zijn veelal bepaald door een uitvergroete EVA-Formel.

c. De gehele Formel van EVA komt op diverse plaatsen als melodie voor, doch nooit in zijn letterlijke vorm zoals die oorspronkelijk in alle details was gecomponeerd; de beste benadering is te vinden in de opening van EVAs ZAUBER, wanneer de bassethoorn de EVA-Formel omgekeerd speelt. Op vele momenten echter heeft Stockhausen nieuwe melodieën gecomponeerd op grond van de kerntonen en belangrijkste karakteristieken van de EVA-Formel.

In de scène IN HOFFNUNG wordt de EVA-melodie bijvoorbeeld negen keer herhaald, beginnend met de kerntonen, telkens uitgebreid met versieringen en toevoegingen, totdat bij de negende keer een geheel nieuwe EVA-melodie is ontstaan. Een ander voorbeeld kan men aan het slot van de opera horen; het meisjeskoor zingt dan zesentwintig keer de EVA-Formel in zijn meest 'naakte' vorm (figuur 5).

d. Ook de MICHAEL- en LUZIFER-Formels komen, zij het in rudimentaire vorm, hier en daar voor. De MICHAEL-Formel bijvoorbeeld ligt ten grondslag aan de partij van de drie tenoren in de tweede GEBURTSARIE uit de eerste akte.

In DER KINDERFÄNGER (derde akte) is een goed voorbeeld van een menging van verschillende snelheden van een Formel te vinden: de altfluit en kinderen spelen driemaal achterelkaar een (in korte stukjes gefragmenteerde) melodische passage, die gebaseerd is op de kerntonen van de MICHAEL-Formel; de begintonen van deze drie passages zijn afgeleid van dezelfde Formel, en wel van de laatste maten ervan (de tonen b-fis-f, zie de laatste kerntonen van Michael in figuur 2).

In de WOCHENKREIS, uit de 4e scène van de 2e akte, is een bijzondere mengeling te horen van alle drie de Formels: elke dag van de week wordt apart bezongen (eerst door de bassethoorn voorgespeeld, vervolgens nagezongen door één van de kinderen); de melodie is telkens een aaneenrijging van een aantal karakteristieke intervallen, ritmes en klankkleuren uit alle drie de Formels van het betreffende dag-gedeelte van de Superformel.

figuur 3: Formel van EVA

figuur 4: globaal vormschema Montag aus Licht

In het KLAVIERSTÜCK (2e scène, 2e akte) is de gehele Superformel verwerkt, zij het in gewijzigde vorm: de EVA- en MICHAEL-Formel zijn van ligging verwisselt (EVA boven, MICHAEL onder), en de EVA-melodie is omgekeerd (stijgend is dalend geworden en omgekeerd).

DE INSTRUMENTATIE VAN MONTAG

Zoals gebruikelijk heeft Stockhausen veel aandacht besteed aan de klankvoortbrengers. Om de klanken te verwezenlijken die hij zich had voorgesteld heeft hij voor MONTAG een niet erg gebruikelijke com-

binatie van instrumenten en stemmen voorgeschreven. Deze is samen te vatten in vier groepen:

1. vocale partijen (drie solosopranen, drie tenoren, een bas, een acteur, zeven kindersoli, gemengd koor, kinderkoor en meisjeskoor);
2. solo-instrumenten (bassethoorn, altfluit/piccolo en piano);

3. elektronika (tape en een 'modern orkest', bestaande uit een verzameling elektronische toets-, effect- en besturingsinstrumenten, bespeeld door drie musici);

4. slagwerk.

In de vocale en solo-instrumentale partijen is bijzondere aandacht besteed aan het voortbrengen van microtonen, glissandi, en diverse ruisklanken (blazen, sissen, fluiten, roepen, kugeluiden maken etc.). Hiervoor heeft Stockhausen gedeeltelijk nieuwe notatievormen moeten ontwikkelen; voor een aantal aspecten, zoals de klankkleur, is de notatie gebruikt zoals hij die reeds in vroegere werken had ontwikkeld (voor klankkleur is dit met name de notatie van STIMMUNG uit 1968).

Voor de bassethoorn en de altfluit heeft hij bovendien een aantal nieuwe speeltechnieken ontwikkeld (in nauwe samenwerking met Suzanne Stephens en Kathinka Pasveer). Opvallend is het genuanceerde gebruik van microtonen; hoogtepunt hiervan vindt men aan het slot van AVE (het eind van de eerste scène van de derde akte), wanneer altfluit en bassethoorn op dezelfde toon uitkomen, maar deze met microtonen nuanceren.

figuur 5: uit Entführung

Het aandeel van de elektronica blijft in MONTAG niet beperkt tot het gebruik van elektronische toetsinstrumenten en een tape. Vrijwel alle partijen worden elektronisch versterkt door middel van draadloze microfoons en via een 40-kanaals mengpaneel; de versterking wordt verspreid over vele luidsprekers die rondom het publiek zijn opgesteld. Hiermee is een hoge mate van controle mogelijk gemaakt over de balans van het geluid in de ruimte.

Voor het modern orkest heeft Stockhausen aparte programma's ontwikkeld om de gewenste klankkleuren te krijgen. De apparatuur is digitaal en bestaat uit zowel toetsinstrumenten als effectapparaten (zoals een echo-module) en samplers (voor 'gesampelde' geluiden zoals hanegekraai en leeuwegebrul).

De tape bevat 55 zogenaamde 'Tonszenen': concrete geluidsoptnamen van dieren tot locomotieven, van glasgerinkel tot bom-aanslagen. Ze zijn verspreid over de gehele opera te horen in één groot accellerando (ze volgen elkaar steeds sneller op). Ze vormen de rode draad door het gehele werk, met het hoogtepunt aan het slot, wanneer ze door de kinderen steeds muzikaler worden geïnterpreteerd.

Het slagwerk speelt een bijzondere rol in MONTAG. Het wordt bespeeld door slechts één slagwerker. In de eerste akte speelt hij op de achtergrond, in de tweede en derde akte mengt hij zich af en toe met de overige spelers op het podium. Zijn rol is zeer bescheiden: hij accentueert bepaalde muzikale momenten door het geluid te imiteren of te versterken. Het slagwerk overheerst dan ook nooit en valt zelfs in veel gevallen niet op. Het instrumentarium is echter opvallend uitgebreid, en varieert van een gewone woodblock tot een elektrisch aangestuurd speelgoed-clowntje dat op een trommeltje slaat (in EVAs LIED).

QUASI-CONCERTANTE UITVOERING

MONTAG kan, evenals DONNERSTAG en SAMSTAG, zowel geënceneerd als concertant worden uitgevoerd. Bij een concertante uitvoering echter zullen toch bepaalde bewegingen van de musici uitgevoerd moeten worden en zullen de musici in eenvoudige kostuums optreden; Stockhausen spreekt dan ook van een 'quasi-concertante' uitvoering.

Deze beperkte encènering is al sinds 1971 een onverbrekkelijk onderdeel gaan uitmaken van de muziek van Stockhausen. In 1971 componeerde hij INORI voor orkest en één of twee bewegings-solisten; de solisten voeren bewegingen uit, analoog aan het verloop van de muziek. Daarvoor ontwierp Stockhausen een reeks van dertien basisgebaren, die door hem tot in MONTAG nog steeds gebruikt worden.

Dit voorschrijven van de bewegingen van de musici is voortgekomen uit het idee dat een musicus toch al beweegt, en dat er tijdens een muziekuitsvoering altijd wel iets te zien is. De vormgeving daarvan is echter meestal overgelaten aan het toeval of de zenuwtrekken van de musici; Stockhausen vond het tijd worden om ook de visuele presentatie van een uitvoering vorm te geven, en wel zo dat ze er in elk geval van verhinderd wordt de muziek te verstoren. Daaruit is een visuele vormgeving voortgekomen, die niet of nauwelijks stoelt op traditionele vormen van ballet of choreografie. Stockhausen heeft zijn eigen choreografische en gebarentaal ontworpen, afgeleid van alledaagse bewegingen en visuele symbolen van universele aard.

In MONTAG zijn vooral in de scène EVAs LIED (in de 2e akte) dergelijke basisgebaren te zien bij de zeven kinderen; gebaren die de muziek als het ware begeleiden. In andere gedeelten van MONTAG zijn algemenere bewegingsvormen te vinden, gedeeltelijk door de musici zelf bedacht en ingestudeerd, maar telkens als verduidelijking van de muziek. Bij Stockhausen is opera geen gezongen theater met muzikale begeleiding, maar theatraal geïnterpreteerde muziek. Het is dan ook een uitdaging de visuele aspecten zoveel mogelijk als muziek waar te nemen, een muzikale interpretatie van alles, het onderwerp van LICHT.

SYNOPSIS

van

MONTAG aus LICHT

Karlheinz STOCKHAUSEN

MONTAG is een muzikaal ritueel rondom de mythische figuur EVA. EVA symboliseert de vrouw die het leven schenkt aan de mensheid. MONTAG belicht drie aspecten van EVA in drie achtereenvolgende aktes:

I. In de eerste akte, EVAs ERST-GEBURT, gaat het om de geboorte van de mens (half dier, half mens) die uiteindelijk niet blijkt te voldoen.

II. In de tweede akte, EVAs ZWEIT-GEBURT, volgt echter een betere, gezondere en vooral muzikalere mensheid.

III. In de derde en laatste akte, EVAs ZAUBER, worden de kinderen weggelokt door de muziek naar hogere sferen.

Ie AKTE: EVA's EERSTE GEBOORTE

De eerste akte is opgedeeld in 6 scènes, te weten:

1. IN VERWACHTING
2. DE KABOUTERTJES
3. GEBOORTE-ARIA'S 1 + 2
4. BABYGEHUIL
5. DE TOORN VAN LUCIFER
6. HET GROTE WENEN

De eerste scène doorloopt de negen maanden zwangerschap, waarin de muzikale FORMEL negen maal achterelkaar door de drie sopranen wordt gezongen, elke maand uitgebreider en levendiger.

De tweede scène bestaat uit vijf gedeeltes, waarin achtereenvolgens worden geboren:

1. een jongen met leeuwepkop
2. een tweeling met het uiterlijk van zwaluwen
3. een jongen met paardekop
4. een drieling: een jongen met het uiterlijk van een papegaai, één met het uiterlijk van een parkiet ('Wellensittich') en één met een hondekop

5. zeven kabouters, elk genoemd naar een dag van de week: MOCK (van 'MOntag'), DICK (van 'Dienstag'), MICK, DOCK, FRICK, SACK en SOCK.

Elk van deze vijf geboorten gaat gepaard met dezelfde melodie, gezongen door de drie sopranen, telkens een halve toon hoger en in tempo vertragend en weer versnellend.

In de eerste geboorte-aria worden deze veertien pasgeboren jongetjes uitgebreid bezongen, gedoopt en van een naam voorzien door de drie sopranen. Voordat de aria werkelijk begint, hoort men door de luidsprekers de uitroep 'poe, poe, wat ben ik moe' (in het Nederlands), gevolgd door een korte verschijning van Lucifer, die blijkt geeft van zijn afschuw.

De drie sopranen belichamen drie vormen van EVA, zoals die in diverse culturen onder verschillende namen bekend zijn, namelijk de EVA van het verleden ("Urd" of "Saraka"), van het heden ("Werdani" of "Uksaka") en van de toekomst ("Skuld" of "Juksaka").

De tweede geboorte-aria is aan deze drie EVA's gewijd. Drie matrozen, die van zee aan land komen, begroeten EVA met geschenken en een lied. Aan het einde van de aria zeggen de matrozen en de drie sopranen elkaar gedag; de matrozen verdwijnen weer in zee.

In de vierde scène zijn de kinderen weer aan de beurt; zij gedragen zich niet netjes en veroorzaken een grote chaos. Elk van de kinderen maakt zijn eigen geluid (de leeuwjongen brult, de hondjongen blaft etc.), de drie sopranen, het vrouwen- en het mannenkoor zingen daar doorheen, de chaos wordt langzaam compleet. Het lukt deze kinderen duidelijk niet om de vele geluiden die op hen af komen muzikaal vorm te geven.

De scène wordt plotseling onderbroken door het optreden van LUCIFER in de gestalte van een dubbelfiguur, LUZI-POLYP genaamd. Hiermee zet de vijfde scène van deze akte in.

LUZIPOLYP bezingt het alfabet van A tot Z met gezongen en gesproken fantasiewoorden, gepaard met krampachtige en beledigende bewegingen naar de vrouwen en de kinderen.

Wanneer de LUZIPOLYP is verdwenen, treedt het 'Grote Wenen' in: de vrouwen bewenen de slechtheid van de mensen. (In de scènische uitvoering halen de kinderen allerlei streken uit, zoals het in brand steken van de rokken van één van de vrouwen). Tenslotte treedt Lucifer weer op, ordonneert de kinderen weer terug te keren in de schoot, en kondigt de pauze aan. De eerste geboorte is voorbij, mislukt.

IIe AKTE: EVA'S TWEEDE GEBOORTE

De tweede akte is gewijd aan de geboorte van de betere en muzikalere mens. De akte bestaat uit vier scènes:

1. MEISJESPROCESSIE
2. BEVRUCHTING MET PIANOSTUK
3. WEDERGEBOORTE
4. EVA's LIED

De eerste scène is een plechtige processie door een meisjeskoor. De meisjes bezingen EVA de moeder en roepen haar op om een nieuw paradijs voor kinderen te stichten.

Het meisjeskoor roept vervolgens om de pianist, die EVA moet gaan bevruchten. Dit leidt de tweede scene in, waarin de pianist KLAVIERSTÜCK XIV speelt.

Wanneer aldus EVA is bevrucht, kan zij opnieuw een aantal kinderen baren, hetgeen geschiedt in de derde scène: de wedergeboorte. Achtereenvolgens worden zeven kinderen geboren, elk genoemd naar de dag van de week (eenvoudigweg MONTAGSKIND, DIENSTAGSKIND etc.). Elk van de kinderen wordt geassocieerd met een specifieke wijze van geluid-maken:

MONTAGSKIND met ruisen en klakken met de tong
DIENSTAGSKIND met schreeuwen
MITTWOCHSKIND met zingen
DONNERSTAGSKIND met spreken
zingen ('Sprechgesang')
FREITAGSKIND met jodelen
SAMSTAGSKIND met huilen
SONNTAGSKIND met zuchten en juichen

De laatste scène, het Lied van EVA, is een opeenvolging van vier situaties:

1. 'Coeur de Basset'

Het hart van EVA treedt op in erotische gestalte, bassethoorn spelend.

2. 'Weekkring'

De dagen van de week worden bezongen. Elk van de zeven kinderen leert van EVA zijn eigen lied; eerst wordt het voorge-speeld op de bassethoorn, vervolgens zingt het kind de melodie na.

3. 'Bassetinnen'

EVA vermenigvuldigt zich op toverachtige wijze in vier bassethoornistes; de drie toegevoegde bassethoornisten worden genoemd BUSI (symboliseert de rechterborst van EVA), BUSA (de linkerborst) en MUSCHI (symboliseert de vagina van EVA).

4 'Initiatie'

De vier bassethoornistes voeren een dans uit rondom en tussen de kinderen. Zij brengen de kinderen in verwarring; tenslotte nemen ze de kinderen met zich mee voor verder onderricht. Eén van de kinderen roept 'doe het licht uit!'. In het donker hoort men de vrouwen en kinderen giechelen.

IIIe AKTE: DE BETOVERING DOOR EVA

De derde akte is onderverdeeld in drie scènes:

1. BOODSCHAP
2. DE KINDERVANGER
3. ONTVOERING

De eerste scène is weer verder onderverdeeld in vier situaties:

1. 'Eva's Spiegel'

EVA verschijnt in de gestalte van een erotisch geklede bassethoorniste; zij speelt een solo, in gedachten tegenover haar eigen spiegelbeeld. Mannen van het koor verschijnen één voor één en zingen 'Spiegeltje, spiegeltje aan de wand, wie is het mooiste in het land?' Op de achtergrond worden ze begeleid door een altfluit, achter de schermen.

2. 'Bericht'

De vrouwen van het koor voegen zich hierbij en kondigen de komst aan van een wonderschone musicus. De mannen zijn echter alleen geïnteresseerd in de basset-

hoorniste; de vrouwen lopen opgewonden weer terug.

3. 'Susani'

Wanneer de vrouwen weer vertrokken zijn, speelt EVA door, koketterend met de mannen. Plotseling hoort men glas rinkelen, een vrouw roept "Okee!".

4. 'AVE'

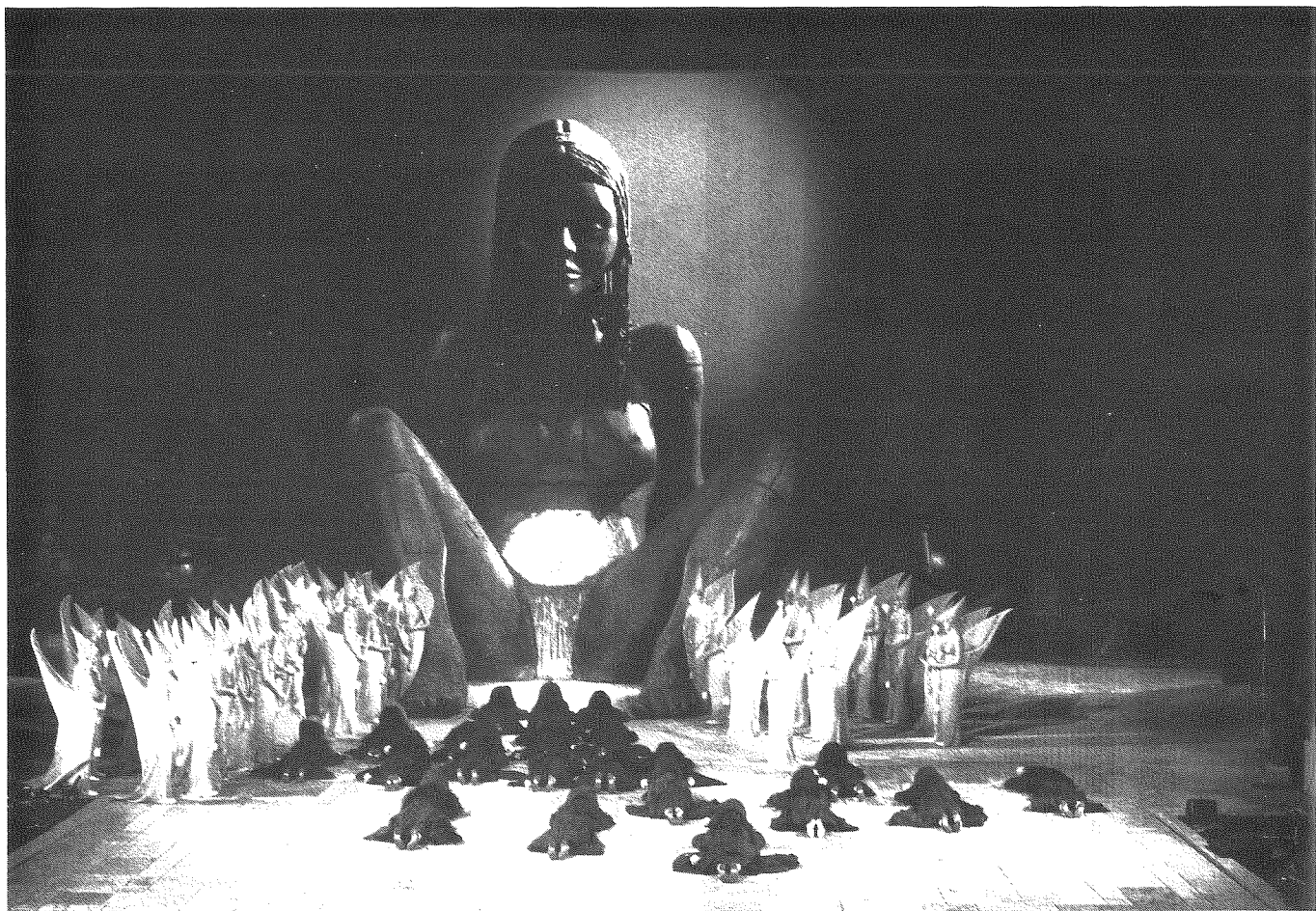
De vrouwen brengen van achter de coulissen de beeldschone musicus, een als man verklede altfluitiste. Zij speelt de rol van de mannelijke wederhelft van EVA (AVE). Samen spelen zij een duet. Onder tussen bezingt het koor nogmaals de zeven dagen van de week. De partijen van het duet zijn muzikale spiegelingen van elkaar die steeds dichterbij elkaar komen, totdat ze eindigen in één en dezelfde toon. De kinderen zijn nieuwsgierig tussen de volwassenen komen te staan.

Plotseling richt AVE zich tot de kinderen: hiermee begint de tweede scène, 'De KINDERVANGER'. De volwassenen (het koor) en de bassethoorniste trekken zich verschrikt terug. De taak van EVA is nu volbracht, en de altfluitiste begint de kinderen op te leiden tot kleine virtuozen. Wat de kinderen uit de eerste akte niet lukte, lukt nu wel: alle mogelijke geluiden en bewegingen worden tot muziek verheven.

Dit gaat vrij ongemerkt over in de derde en laatste scène, 'DE ONTVOERING'. De altfluitiste wisselt haar instrument voor de piccolo. De kinderen zingen zesentwintig maal achterelkaar een eenvoudige versie van de EVA-melodie, met de woorden 'Montag, geboren aus Licht, Zeremonie und Magie'; de melodie wordt steeds hoger gezongen; de meisjes verdwijnen onder aanvoering van de musicus de hoogte, hogere sferen in.

foto: Hajo Hohl

première Scala Milaan

MONTAG aus LICHT ist der EVA-Tag; so wie der **DONNERSTAG**
aus LICHT der MICHAELS-Tag ist und der **SAMSTAG aus LICHT**
der LUZIFER-Tag.

MONTAG ist eine musikalische Feier zur Verehrung der Mutter, ein Fest der
Geburt und der Neugeburt des Menschen.

I. Akt vom MONTAG aus LICHT

EVA's ERSTGEBURT

für

3 Soprane, 3 Tenöre, 1 Bassist, 1 Akteur/
Chor, Kinderchor (7 Sopran- und 7 Altstimmen)/
Modernes Orchester

ist eine Folge von 6 Szenen:

IN HOFFNUNG
HEINZELMÄNNCHEN
GEBURTS-ARIEN 1 und 2
KNABENGESCHREI
LUZIFER's ZORN
DAS GROSSE GEWEINE

EVA's ERSTGEBURT ist Dr. Wolfgang Becker, dem Leiter der Abteilung *Neue Musik* des WDR-Köln gewidmet.

II. Akt vom MONTAG aus LICHT

EVA's ZWEITGEBURT

für

7 Solo-Sängerknaben/Bassetthorn, 3 Bassettinnen/Klavier/
Mädchenchor, Chor (Tonband)/
Modernes Orchester

ist eine Folge von vier Szenen:

**MÄDCHENPROZESSION
BEFRUCHTUNG MIT KLAVIERSTÜCK
WIEDERGEBURT
EVA's LIED**

MÄDCHENPROZESSION

Frauen singen:

Sopranistinnen

Luna
Meer Samudra Eis
Akka Jana
marée HUVVA

Luna
sea Samudra Eis
Akka Esa
marée HUVVA

Altistinnen

Luneva
Wasser water in Eis
glace
Urd - Werdani - Skuld EISVA

Luneva
Wasserfrau acqua in ghiaccio
glace
Urd - Werdani - Skuld EV

EVFA's ZWEITGEBURT ist Suzanne Stephens gewidmet.